

2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : КомКнига, 2005. – 576 с.
3. Ильиш Б. А. История английского языка. Учебное пособие / Б. А. Ильиш. – М. : Высшая школа, 1968. – 405 с.
4. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / И. Р. Гальперин. – М. : Изд-во иностр. лит., 1958. – 459 с.
5. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля. – К, 2010. – 844 с.
6. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – М. : Флинта, Наука, 2003. – 696 с.
7. Douglas Harper. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.etymonline.com>. – Title from screen.
8. New Testament. King James Version. – NY. : American Bible Society, 1999. – 1046 p.
9. The American Standard Version (Old and New Testaments). – 1901. – [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV Bible/#booklist-htm](http://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV-Bible/#booklist-htm), free. – Title from screen.
10. The English Standard Version. – NY. : Oxford University Press, 2009. – 1360 p.
11. The Holy Bible. (The Old and New Testaments). – Colorado Springs. : International Bible Society, 2005. – 864 p.

УДК811.112.2'42

Савош Л.М (Київ)

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ФОНОСТИЛИСТИЧНОЇ ДОМІНАНТИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Висвітлено проблему визначення домінуючих сегментних і просодичних характеристик у текстах різного стилістичного забарвлення. Основну увагу приділено поняттю «домінанта» як фокусуєму компоненту художнього тексту в його усній реалізації.

Ключові слова: *фонові стилістика, домінанта, художній текст.*

Освещена проблема определения доминирующих сегментных и просодических характеристик в тексте с учетом их стилистической окрашенности. Основное внимание уделено понятию «доминанта» как фокусирующему компоненту художественного текста в его устной реализации.

Ключевые слова: *фоновая стилистика, доминанта, художественный текст.*

The article reveals the dominant role of segmental and prosodic features in fiction, taking into account its stylistic colouring. The emphasis is on the concept of "dominant" as the focusing component of a literary text in its realization.

Keywords: *phonostylistics, dominant, fiction.*

Дослідження стилістичних факторів, які впливають на характер реалізації фонем і просодем, з одного боку, і роль просодії у мовному вираженні стилістичних значень – з іншого, зумовлюють актуальність статті.

Термін «домінанта» як "панівний осередок збудження, що визначає певною мірою характер поточних центрів реакцій у даний момент" був уведений в науковий обіг фізіологом О. О. Ухтомським [16, с. 39]. Автор надає значну роль домінанті в поведінці людей, підкреслюючи: "нам здається, що ми приймаємо рішення і діємо на основі того, як уявляємо собі стан речей, а фактично ми все бачимо крізь призму наших домінант" [там само, с. 39].

Однак поняття «домінанта» розглядається не лише з точки зору психології. В культурології, літературознавстві, перекладознавстві домінанті присвячено низку праць [3; 13; 16; 20]. Це пояснюється міждисциплінарним характером розвитку науки, що передбачає дослідження в рамках різного типу наукових знань.

Так, принцип домінанти в лінгвістиці розробляється в теорії Анатолія Івановича Новікова [13], ідея якого полягає в тому, що саме домінанта як осередок збудження, яке виникає під час сприйняття тексту і реакція на текст визначають те, як ми чуємо озвучений текст: "домінанта, що виникла у свідомості, об'єднує навколо себе зміст, переструктурує його і в такий спосіб створює семантичний простір. Зовнішнім проявом домінантності, очевидно, є оперування такими одиницями, як ключові слова, смислові віхи, опорні пункти, що створюють своєрідний *рельєф* несформованого у свідомості семантичного простору" [13, с. 56].

На думку Лева Олексійовича Новікова, "сучасний аналіз мови художньої літератури характеризується визначальним підходом, пошуком провідних, домінантних мовленнєвих засобів, які дозволяють виділити головні, "ключові" слова, семантичні текстові поля, що організують цілісну єдність художнього тексту в його естетичному сприйнятті" [14, с. 31]. Пошук визначальних мовленнєвих засобів художнього тексту стає можливим після аналізу його структурної, семантичної та комунікативної організації. Подібна логіка виявлення текстових домінант зумовлена тим, що, як зауважив дослідник, "попередній розгляд тексту з точки зору ідейного змісту і композиції допомагає розкрити специфіку його мовної структури, яка визначається домінантою, і "підказати" основний напрямок, провідні лінії аналізу мовної структури твору" [14, с. 30].

Аналіз художнього тексту і дослідження психології мистецтва з використанням принципу домінанти були проведені відомим психологом Л. С. Виготським, який, зокрема, стверджував: "будь-яке оповідання, картина, вірш представлені як єдине ціле, що складається з деяких відмінних елементів, організованих неоднаковим ступенем і в різній ієрархії підпорядкувань та зв'язків; у цьому складному цілому завжди виявляється деякий домінуючий момент, який визначає побудову всього оповідання, зміст і назву кожної його частини" [3, с. 206].

Поняття домінанти стало одним із найбільш плідних у філологічній науці, що підтверджується його активним використанням у літературознавстві, лінгвістиці тексту і в психолінгвістиці. Це поняття активно використовували і теоретично обґрунтовували представники російського формалізму [15; 17; 19; 20], які пов'язували поняття домінанти літературного тексту, насамперед, з його формою. Так, Б. М. Ейхенбаум стверджував, що будь-який елемент матеріалу може виявитися формотворчою домінантою [19]. А. Р. Якобсон переконаний, що домінанту можна визначити як фокусуєчий компонент художнього твору, вона управляє, визначає і трансформує окремі компоненти, забезпечує інтегрованість структури, специфікує художній твір" [20, с. 59].

Однак існує інша точка зору, відповідно до якої домінантою може вважатися не лише формотворчий, а й змістовий компонент тексту. Як результат, поняття домінанти використовується під час аналізу змістової, структурної та комунікативної організації тексту. Наприклад, В. А. Кухаренко визначає домінанту так: "Домінантою художнього твору визнається його ідея і / або виконувана ним естетична функція, у пошуках якої необхідно виходити з мовної матерії твору" [10, с. 12].

Відмінності в підходах зумовлюють різні типи домінант та їх найменувань: рематична домінанта (Г. А. Золотова), емоційно-сміслова домінанта (В. П. Белянин), граматична домінанта (О. І. Москальська, Є. І. Шендельс). У даному дослідженні здійснюється спроба розкрити поняття фоностилістичної домінанти, тому що фоностилістичний фактор є складовою частиною комунікативної діяльності людини, і дуже важливо приділяти цьому особливу увагу.

На сьогоднішній день, коли активно розвиваються такі напрями лінгвістичних досліджень, як комунікативна лінгвістика, прагмалінгвістика, антропоцентрична лінгвістика, посилюється увага до проблем функціональної стилістики, а саме до застосування функціонально-стилістичного підходу під час розгляду мовних явищ, який "передбачає вивчення мовних одиниць різних рівнів у процесі їхнього реального використання в певній комунікативній ситуації" [12, с. 76]. Будь-який мовний текст належить до конкретного функціонального стилю. Природа функціональних стилів зумовлена об'єктивною реальністю. Принципи виокремлення та класифікації функціональних стилів значною мірою залежать від погляду того чи іншого дослідника. Найпоширеніша в науковій літературі на сьогодні класифікація, згідно з якою виділяють п'ять основних стилів мови: *науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, художній та розмовний* (М. Пилинський, О. Пономарів, М. Пентилук, Н. Ботвіна, С. Єрмоленко, Н. Озерова). Наведена класифікація опирається на функціонально-стилістичну концепцію академіка В. Виноградова, який пов'язує диференціацію стилів із суспільними функціями мови, а отже, вона може стосуватися практично всіх мов [2].

Л. В. Щербою було запропоновано класифікацію стилів вимови, яка базується на відмінностях в артикуляції звуків і передбачає виділення в мовленні двох стилів – повного й розмовного [18]. Повний стиль вимовляння звужається під час декламування, читання важливих офіційних повідомлень, звертання до великої аудиторії тощо. А розмовний – у побуті, повсякденному житті, праці. Офіційна атмосфера, умови виступу перед широким колом слухачів вимагають більшої чіткості вимови, більшого напруження органів мовлення. Неофіційна ситуація не вимагає надмірного напруження артикуляційних органів. Тому звуки вимовляються нечітко, спостерігається ковтання кінця слів і особливо фраз. Вимова багатьох слів настільки спрощується, що випадають цілі склади [18].

Стиль найтіснішим чином пов'язаний з текстом, але текст є лише матеріалом, з якого виділяється стиль і в якому стиль реалізується. І. Р. Гальперін пише, що "стилістика мови в основному базується на вивченні зв'язного тексту; стилістика мови допомагає лінгвістиці тексту в тих випадках, коли об'єктом спостереження є функціональні стилі мови і засоби, що їх детермінують" [6, с. 6].

За визначенням М. М. Кожина, стилістичними вважаються ті властивості організації тексту, які переслідують (і досягають) цілі виразності, ефективності висловлювання відповідно до комплексу його екстралінгвістичних основ, включаючи зміст. Тим самим текст є свого роду "місце реалізації" стилю [8, с. 16].

Проблема функціональних стилів, стилів мови і стилів мовлення в лінгвістиці вивчається вже понад півстоліття. "Але найгостріші дискусії виникають саме з приводу місця і статусу мови художньої літератури в системі функціональних стилів" [7, с. 53].

Незважаючи на складність, багатоаспектність стильової структури художнього мовлення і чіткий прояв авторської індивідуальності, можна говорити про спільні стильові ознаки художнього мовлення в цілому і про належність окремого твору до стилю. Художнє мовлення завжди має специфічні стильові особливості, які принципово відрізняють його від стилю інших сфер мовного спілкування. Як зазначає М. М. Кожина, ці стильові риси зумовлені функціональною єдністю: застосуванням у мовленні мовних засобів з використанням естетичної функції. Художнє мовлення дійсно "багатостильове": у ньому знаходять відображення мовні елементи інших функціональних стилів. При цьому важливо, що саме елементи, а не цілісне відображення іншого стилю. Ці елементи завжди виступають у змінній, а саме в естетичній функції [8, с. 80].

Художній стиль як культурний пласт нашаровується на національне звучання. Спочатку складається народна творчість і тільки потім з'являється національна література, яка вже не може не черпати експресивних засобів. Якщо існує, наприклад, стиль опису, він обов'язково повинен співвідноситися з тими описовими

моментами, які присутні в легендах, казках. Іншими словами, художній текст несе в собі основи національної озвученої стилістики, яка недостатньо досліджена. Читаючи вголос художній текст, ми реалізуємо в тексті всю національну специфіку народної творчості, одночасно відбувається трансформація національних стилістичних прийомів на культурний пласт [5, с. 347-348].

Уведення художньої прози в проблемне поле фоностилістики вважається важливим кроком на шляху до розробки методики аналізу фоностилістичних засобів у художніх текстах. Жанр короткої прози демонструє підвищення активності фоностилістичних засобів, що викликано особливостями авторської манери написання, наміром створити комічний ефект або підсилити ліризм. Фонокомпозиційна організація тексту може виконувати функцію інтенсифікації емоційного впливу. Одним із ключових понять для стилістики художнього тексту виступає виокремлення маркованих елементів тексту, якими виступають одиниці фонетичного рівня. Ці одиниці організовані в такий спосіб, що можуть ставати структурно активними [11, с. 71].

О. В. Великая говорить про те, що фоностилістика займається аналізом експресивних властивостей різних фонетичних засобів [1]. До її завдань входить створення класифікації фонетичних стилів і визначення їх сегментних і супraseгментних характеристик, що беруть участь у передачі емоційного стану мовців; виявлення фоностилістичних особливостей різних видів мовленнєвої діяльності, системна інвентаризація різного роду звукових та інтонаційних модифікацій типів і видів усних висловлень залежно від екстралінгвістичних факторів.

Одним з основних аспектів фоностилістичних досліджень є пошук закономірностей функціонування фонетичних засобів мови в різних видах і типах усного мовлення, вивчення питань звукової варіативності. Дослідження з типології усних мовних висловлювань дали можливість більш точно визначити екстралінгвістичні фактори, що впливають на вибір фонетичних засобів мови при стильовій організації того чи іншого висловлювання. Розрізняють зовнішні та внутрішні екстралінгвістичні фактори. Зовнішні екстралінгвістичні фактори сприяють породженню стильових рис, які розуміються як "сукупність якісних ознак функціонального стилю, якими повинна володіти мова для ефективної реалізації конкретних завдань комунікації в даній сфері мовного спілкування" [9, с. 7].

Існують стильові риси, які характерні не для одного, а для кількох стилів, але в кожному з них одні й ті ж риси мають свою специфіку, свою функціонально-стильову якість. Це зумовлено відмінностями мовних засобів і способів реалізації цих рис, відмінностями в цільовій, функціональній спрямованості і специфіці стилів [4].

Реалізація стильових рис здійснюється за допомогою мовних засобів різних рівнів мовної системи, в тому числі і фонетичних мовних засобів. "Проведені експериментально-фонетичні дослідження показали, що у фонетичній диференціації функціонально-стильових різновидів мови беруть участь фонематичні і просодичні стереотипи і їх модифікації, а фонетична природа просодичних характеристик всіх одиниць мовленнєвого потоку являє собою взаємодію висотних і динамічних параметрів голосу, які модифікуються у часі" [4, с. 115]. Слід зазначити, що дані фонетичні реалії притаманні всім мовленнєвим різновидам, проте їх різна сполучуваність і різна ймовірність прояву в сукупності зі стильовими ознаками створюють певну фонетичну своєрідність того чи іншого функціонально-стильового різновиду мовлення.

Хоча домінанта розуміється як явище багатостороннє, фоностилістична домінанта озвученого художнього тексту виступає головною ознакою й основною характеристикою функціонального стилю, визначає його характерні риси, добір фонетичних засобів при створенні текстів художнього стилю. Кожен функціональний стиль має певний набір фонетичних засобів, спрямованих на реалізацію комунікативно-прагматичного завдання. Отже, та чи інша мовна ситуація вимагає конкретного сегментного і просодичного втілення. Виникає питання, як система голосних корелює із жанровою належністю тексту.

За визначенням С. М. Гайдучика, фонетичний стиль являє собою "комплекс фонетичних засобів, притаманних мовленнєвому висловлюванню в певній формі і ситуації, а також у певній сфері спілкування" [4, с. 116].

Роль домінуючих фонетичних засобів залишається актуальною в умовах розвитку інформаційних технологій, коли порушується питання смислового розпізнавання усного мовлення. Кожне висловлювання зумовлене функціонально, тобто як звукова організація корелює зі смисловим наповненням тексту, що дозволяє відмежовувати один вид тексту від іншого. Домінанта дозволяє описати фонологічно-фонетичні особливості звукової будови німецької мови в аспекті формально-смислового розрізнення текстів з урахуванням фоностилістичного фактору, що є перспективним під час вивчення усної реалізації текстів різної жанрової належності.

Список літератури

1. Великая Е. В. Просодия как фактор стилиобразования (экспериментально-фонетическое исследование на материале английской сценической и спонтанной речи): дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.04 / Великая Елена Васильевна – М., 2010. – 418 с.
2. Виноградов В. В. Проблемы русской стилистики / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Высшая школа, 1981. – 320 с.
3. Выготский Л. С. Психология искусства / Лев Семенович Выготский. – М. : Искусство, 1965. – 379 с.
4. Гайдучик С. М. Фоностилистические черты монологической речи современного немецкого языка / С. М. Гайдучик // Звуки речи и интонация. – Вильнюс, 1970. – Т. 4. – С. 114–121.
5. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / Илья Романович Гальперин. – М. : Изд-во иностр. лит., 1958. – 459 с.
6. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин. – 2-е изд. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 137 с.

7. Иванова Л. П. Стили языка и стили речи в их соотношении / Л. П. Иванова // Стилистика текста в коммуникативном аспекте : межвуз. сб. науч. тр. – Пермь : Изд-во Пермского гос. ун-та, 1987. – С. 5358.
8. Кожина М. Н. Стилистика русского языка / Маргарита Николаевна Кожина. – М. : Просвещение, 1993. – 224 с.
9. Кульгав М. П. Основные стилевые черты и синтаксические средства их реализации в современной немецкой научно-технической речи : автореф. дис. на соискание науч. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / М. П. Кульгав. – М., 1964. – 26 с.
10. Кухаренко В. А. Интерпретация текста : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов / В. А. Кухаренко. – 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
11. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии : анализ поэтического текста / Ю. М. Лотман. – СПб., 1996. – 846 с.
12. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) / Н. Ф. Непийвода. – К. : Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 303 с.
13. Новиков А. И. Текст и его смысловые доминанты / А.И. Новиков под ред. Н. В. Васильевой, Н. М. Нестеровой, Н. П. Пешковой. – М. : Институт языкознания РАН, 2007. – 224 с.
14. Новиков Л. А. Язык и художественное познание : Методологические заметки об эстетическом освещении действительности Л.А. Новиков // Методология лингвистики и аспекты изучения языка. – М., 1988. – 181 с.
15. Томашевский Б. В. Стилистика : учеб. пособ. / Б. В. Томашевский. – 2-е изд. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1983. – 288 с.
16. Ухтомский А. А. Доминанта / А. А. Ухтомский. – СПб. : Питер 2002. – 448 с.
17. Шкловский В. Б. Новелла тайн / В. Б. Шкловский // Хрестоматия по теоретическому литературоведению. – Тарту, 1976. – Вып. 1. – С.107–128.
18. Щерба Л.В. Фонетика французского языка / Лев Владимирович Щерба. – М. : Изд-во иностр. лит., 1957. – 311 с.
19. Эйхенбаум Б. М. О поэзии / Б. М. О поэзии. – Л. : Советский писатель, 1969. – 552 с.
20. Якобсон Р. О. Доминанта / Р. О. Якобсон; пер. И. Чернова // Хрестоматия по теоретическому литературоведению. – Тарту, 1976. – Вып. 1. – Т. 1. – С. 56–63.

УДК 811. 124.' 02' 25

Савула А. М. (Львів)

ПІДСИЛЮВАЛЬНІ АНАЛІТИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ ІНТЕНСИВ + ПРИКМЕТНИК У ТВОРАХ ГОРАЦІЯ ТА ОВІДІЯ

Пояснено природу аналітичних конструкцій як явища. Схарактеризовано структуру підсилювальних конструкцій інтенсив (прислівник) + прикметник. Розглянуто лексико-синтаксичні засоби вираження інтенсивності атрибутивної ознаки у творах Горация та Овідія. Визначено та схарактеризовано особливості кожного зі ступенів інтенсивності.

Ключові слова: аналітичні конструкції, підсилювальна конструкція інтенсив (прислівник) + прикметник, чисті та відтінкові інтенсиви, малий, неповний, приблизний, достатній, великий, надмірний ступені інтенсивності ознаки, синоніми елатива, суб'єктивна та об'єктивна інтенсивність.

Дано роз'яснення природи аналітичних конструкцій як явлення. Охарактеризована структура усилювательных конструкций интенсив (наречие) + имя прилагательное. Рассмотрены лексико-синтаксические средства выражения интенсивности атрибутивного признака в сочинениях Горация и Овидия. Определены и охарактеризованы особенности каждой из степеней интенсивности.

Ключевые слова: аналитические конструкции, усилювательная конструкция интенсив (наречие) + имя прилагательное, чистые и оттеночные интенсивы, малая, неполная, приблизительная, достаточная, большая, надмерная степени интенсивности признака, синонимы элатива, субъективная и объективная интенсивность.

The nature of analytical constructions is explained as a phenomenon in general. The structure of intensifying constructions of intensive (adverb) + adjective is characterized. Lexical and syntactical means of expression of attributive feature intensity in works by Horace and Ovidius are considered. Features of each degree of intensity are identified and characterized.

Key words: analytical constructions, intensifying construction of intensive (adverb) + adjective, absolute and tinted intensives, small, incomplete, approximate, sufficient, major, excessive degrees of feature intensity, synonyms of an elative, subjective and objective intensity.

Під час розгляду абсолютних (безвідносних щодо порівняння) засобів вираження інтенсивності атрибутивної ознаки у латинській мові найбільш різноманітні лексико-синтаксичні підсилювальні конструкції, оскільки вони можуть виражати всі ступені інтенсивності атрибутивної ознаки. Такі конструкції аналітичні й складаються з двох компонентів: прикметника (рідко діеприкметника), другого компонента, який виражає якісну характеристику або оцінку предмета, та прислівника (або інтенсива), першого компонента, що залежить від нього, відіграє роль підсилювального форманта і є кількісно-оцінювальним визначником ступеня якості [2,